

L'ampliació del parc de l'Agulla, màxim baluard de l'Anella Verda

TEMA. Fa tretze anys, una declaració³ promoguda per entitats i professionals va voler subratllar la importància del llac i l'entorn de l'Agulla com a peça clau de conservació³ del corredor agrícola al Pla de Bages. L'ampliació³ planejada des del consorci que agrupa Manresa i Sant Fruitós, te²ricament, pret⁰n protegir l'espai de les pressions urbanístiques que puguin amenaçar-ne els valors ambientals, patrimonials i de lleure.

En les últimes setmanes, l'Ajuntament de Sant Fruitós de Bages ha plantejat el projecte del Poral de l'Agulla, una iniciativa privada d'hotel-benzinera-zona comercial sobre un sòl d'entrada no urbanitzable que ha fet saltar totes les alarmes. La proposta ha topat frontalment amb l'oposició unànime del Consell Comarcal, ja que afecta una zona de màxima sensibilitat ecològica i amb usos agrícoles que, des de fa anys, molts col·lectius malden per preservar i incorporar a l'Anella Verda de Manresa.

Tant els caps de setmana com en dies laborables el parc és molt concorregut. L'anar i venir de gent és continu i la idea d'una ampliació aprofitant l'entorn natural sempre ha estat a l'agenda de l'administració local, ja que l'espai ha quedat petit. Malgrat l'àmplia concurrència, la connectivitat amb Viladordis i el Poal ?les hortes històriques de la ciutat? és complicada per a vianants i ciclistes. També ho és l'accés des del teixit urbà i les caminades i pedalades cap a d'altres espais contigus no són gaire atractives si no es coneixen els camins. De fet, el cada cop més consolidat projecte d'Anella Verda que relligui tots els espais naturals de la conurbació manresana fa temps que pateix, precisament, el handicap de la connexió entre les parts que la conformen.

En qualsevol cas, però, l'Agulla i el seu entorn atresoren una valor estratègic superior de cara al futur: el d'esdevenir un gran parc supramunicipal al bell mig del Pla de Bages, més enllà fins i tot del terme de Manresa. Amb aquesta idea a l'horitzó, el 25 d'abril del 2003, una plataforma de quinze entitats culturals i professionals de la ciutat van impulsar la Declaració de l'Agulla, en què descriuen els múltiples valors de l'espai i la necessitat de preservar-los i gestionar-los amb eficiència.

Declaració de l'Agulla

La plataforma volia posar en coneixement de l'opinió pública la importància de l'espai natural davant de possibles actuacions que n'impedissin la protecció. En aquell moment, les especulacions eren diverses: la construcció d'un centre residencial i d'hosteleria, l'ampliació del parc de bombers i la compra d'uns terrenys del parc per part de la societat publicoprivada Projectes Territorials del Bages (PTB). Tot plegat havia creat malestar al voltant de la gestió i el desenvolupament de l'entorn del parc. El missatge anava dirigit als ciutadans, però, sobretot, a les administracions. Aquell manifest va encetar un replantejament territorial dels municipis del Pla de Bages i va convertir l'Agulla en un element clau en la conservació del corredor agrícola.

Per al regidor de Planejament, Projectes Urbans i Entorn Natural de l'Ajuntament de Manresa, Marc Aloy, tant en el moment de la declaració com ara, la necessitat de protecció de l'Agulla esdevé clau, ja que "a part de les funcions de lleure i oci és un connector biològic de les 500 hectàrees de regadiu del Poal i de Viladordis, que tenim a banda i banda". I afegeix que calia

limitar-ne els usos perquè és un entorn ubicat "enmig d'un nus viari i d'infraestructures important i, per tant, sotmès a una forta pressió urbanística. Per això, la Declaració de l'Agulla reclamava la preservació d'un coixí natural entre les conurbacions de Manresa, Sant Fruitós i Santpedor".

Malgrat tot, alguns preceptes d'aquell manifest s'han incomplert. Com indicava Aloy, s'ha construït a l'espai que queda per sobre de la ronda de Manresa, on s'ha alçat el Parc Tecnològic de la Catalunya Central. Tot i aquest sacrifici, el projecte es va autoritzar a canvi d'evitar la urbanització de dinou hectàrees del voltant comprades a l'Ajuntament de Sant Fruitós i cedides, posteriorment, per a la futura ampliació del parc. Un altre incompliment ha estat la urbanització abandonada del Grau i la Rosaleda que, pràcticament, no deixa cap corredor verd que connecti el Cardener i el Llobregat. Altres apartats de la Declaració no s'han desplegat del tot, com la posada en marxa d'una línia ferroviària Manresa-l'Agulla-Santpedor-Sallent per a passatgers, els dies de més aflluència.

MARC ALOY, regidor de Planejament de l'Ajuntament de Manresa: "Hem d'ajudar totes les inversions que vagin encaminades a donar més valor al parc, però una gasolinera és una estació de servei al transport privat i no hi encaixa".

Una nova declaració

Els incompliments i les omissions han justificat, aquestes últimes setmanes, la posada al dia d'aquells plantejaments. L'objectiu ha estat fer pública una proposta nova i millorada, que revisa les actuacions dels últims anys. Una manera de refermar els compromisos signats el 2003, sumar-n'hi de nous i afegir nous actors que comparteixen una visió més sostenibilista de l'entorn de l'Agulla. Per aquest motiu, explica el membre del col·lectiu Meandre Jaume Torras, "la majoria d'entitats signants de la declaració n'han promogut una de nova amb el mateix esperit i objectius, amb la idea que s'hi adhereixin altres entitats de la comarca". La nova Declaració de l'Agulla, promoguda per Meandre i la Federació d'Associacions de Veïns de Manresa es va presentar el 20 d'abril a l'Institut Lluís de Peguera, amb l'objectiu de generar consensos entre la ciutadania.

L'actualització vol reforçar la consciència col·lectiva sobre els valors del parc. Jaume Torras apunta que ens trobem davant de "l'última oportunitat per consolidar un parc agrari obert, que deixi Manresa i Sant Fruitós rodejats definitivament per una corona verda. La pressió constructiva de polígons industrials com el del Grau ha estat a punt de que això no fos possible". El portaveu municipal de la CUP a l'Ajuntament de Manresa, Jordi Masdeu, opina que és obvi que "l'Agulla representa molt més que un simple indret d'esbarjo. És el gran parc urbà de Manresa i un indret per gaudir a l'aire lliure, un instrument indispensable per a l'abastiment d'aigua, i, per tant, forma part d'un servei públic vital. A Manresa tenim la gran sort (més aviat l'encert) de disposar d'una

empresa d'aigua municipal, i el llac i el parc formen part del nostre patrimoni".

Gran Parc Central

En termes estrictament mediambientals, la majoria d'experts assenyalen que l'entorn de parc ha de ser un model positiu de gestió per a d'altres zones frontereres entre la trama urbana i l'espai natural de l'Anella Verda. Una de les prioritats, com s'assenyalava prèviament, és la de millorar-ne la connectivitat. En direcció a Viladordis des del parc de l'Agulla, l'anella queda totalment escanyada i l'enllaç amb el Poal tampoc no és franc. Per això sembla indispensable l'ampliació cap als espais agrícoles i forestals de l'entorn més pròxim, conformat per zones naturals de gran valor. Per a Jordi Masdeu, aquest element és clau i ratifica que "l'entorn periurbà agrícola és un element distintiu de Manresa. El parc ha de ser un instrument de conservació i de sensibilització del regadiu i de l'activitat econòmica agrícola. Un garant per a la conservació de l'Anella Verda".

Un futur Parc Central del Pla del Bages aglutinaria al voltant de dinou hectàrees a l'entorn del turó dels Quatre Cantons, compartides i gestionades pels municipis de Sant Fruitós de Bages i Manresa. Com a pas previ, la Declaració de l'Agulla va agrupar tots dos municipis l'any 2007 en el Consorci Urbanístic de l'Agulla, amb un pressupost d'un euro anual per ciutadà. En total, uns 80.000 euros. L'objectiu del consorci és preservar l'entorn natural i agrícola, i millorar l'accessibilitat dels ciutadans. L'any 2011, la institució va presentar un avanç del planejament anomenat Pla de Directrius i Criteris per a l'àmbit Territorial de l'Agulla.

El pla concretava urbanísticament les directrius de la Declaració i ordenava els espais de l'entorn del parc destinats prioritàriament a usos de lleure, d'equipaments i agrícoles. L'abril de 2014, l'Ajuntament de Manresa va cedir els terrenys del futur Parc Central al Consorci. El 2008, el Consorci va convocar un concurs d'idees per definir-ne el planejament. Després d'exposició pública, el 2011, l'equip guanyador, CSA-Carracedo-Sotoca SLP, va lliurar l'avantprojecte que el consorci va començar a estudiar el 2013. En aquell mateix any, es va encarregar el Projecte Executiu d'Urbanització i Millora del Camí de l'Agulla.

L'etapa d'austeritat econòmica als ajuntaments, malauradament, ha limitat molt les intervencions previstes. Les accions han estat poques i concretes i s'han centrat en l'arranjament del camí que porta al Club Tennis Manresa i continua cap al terme de Sant Fruitós. Però aquest és només un tant per cent molt reduït d'un projecte global d'ampliació que ja està redactat. Ara només caldria arribar a un acord des del Consorci per executar-lo. Al marge de les polèmiques sorgides darrerament, sembla que hi ha poques excuses per no tirar endavant. El consorci ostenta la propietat dels terrenys i, almenys sobre el paper, hi ha una dotació pressupostària assignada.

Felip González, portaveu del PSC al Consistori de Manresa, pensa que "l'Agulla és un tresor. Amb el pas del temps, l'hem convertit tots plegats en una mena de privilegiat Hyde Park de Manresa; que no només cal preservar; sinó que ha de poder millorar i créixer". El cap del grup socialista comprèn el retard en l'ampliació a conseqüència de la crisi econòmica, però també destaca que, en el seu moment "vam saber reaccionar a unes determinades compres de terrenys i es va crear el Consorci que possibilitava ampliar el parc en moltes hectàrees i generar un parc industrial per a nova economia respectuosa mediambientalment".

JOAN CARLES BATANÉS, alcalde de Sant Fruitós: "Als detractors, demano que es mirin prèviament les possibilitats de la idea des del vessant positiu. En algun cas, s'ha fet oposició al projecte sense conèixer-lo realment".

Amenaces

Manresa i Sant Fruitós, a més, compten amb un ampli suport ciutadà per fer realitat l'anhelat Gran Parc Central. Un cop tallada de soca-rel la febre constructiva amb l'esclat de la bombolla immobiliària, la consciència col·lectiva ha crescut en favor de la recuperació dels valors ecològics, paisatgístics i socials que té tot l'entorn del llac. Però no es pot abaixar la guàrdia. El projecte anomenat Portal de l'Agulla, capitanejat per l'alcalde de Sant Fruitós, Joan Carles Batanés, exemplifica part de les amenaces sobre la zona del llac que, probablement, són les mateixes que fa tretze anys. Com llavors, els perills van des de la hiperfreqüentació dels ciutadans amb activitats nocives per a l'entorn natural fins a les pressions de tipus urbanístic com la del complex hotel·ler que ha saltat recentment a l'opinió pública.

Respecte del Portal de l'Agulla, Jaume Torras, membre de Meandre, és taxatiu i el qualifica "d'anacrònic i impactant. Si no es retira d'entrada, no serà aprovat per la Comissió d'Urbanisme de la Generalitat. Les entitats i els responsables polítics hem i han fet bé la seva feina: Defensar un bé comú". L'alcalde de Sant Fruitós de Bages surt al pas dient que "és una oportunitat que, ben gestionada i ben executada, pot ser positiva per al desenvolupament del lleure i els serveis associats que necessita tot parc territorial. Alhora, pot ajudar a pal·liar la coneguda mancança de places hotel·leres al Bages". Batanés afegeix, a més, que el projecte podria "aportar a la comarca la generació d'un pol de serveis associats al lleure i generar uns ingressos que podrien revertir en el parc ja que, actualment, un dels problemes per fer créixer correctament el parc de l'Agulla és la manca d'aportacions econòmiques públiques".

Tot i els avantatges que el batlle santfruitosenc posa sobre la taula, el regidor manresà Marc Aloy apunta que "tal com està plantejat, el projecte aporta poc al parc. Preveu que, en un àmbit molt reduït, hi hagi una gasolinera, hotels i un seguit de restaurants; amb una tipologia que deixa entreveure que tot el projecte està més orientat a donar un servei a la carretera ?a l'Eix Transversal que és a tocar? que no pas al parc". Al seu torn, Felip González afirma que "és un projecte fallit. No és un projecte al parc, sinó a tocar del parc; però el que plantejava el document no era respectuós amb l'entorn. Per això vam ser els primers a demanar-ne la retirada". González, però, matisa que "els socialistes manresans no ens vam quedar en el no i prou. Vam voler parlar amb els promotors i ens va semblar que estarien disposats a millorar l'oferta. No volem descartar aquest diàleg si protegeix l'entorn, fomenta el gaudi de la gent i genera prosperitat econòmica i llocs de treball". Per a la CUP, en canvi, l'oposició al Portal de l'Agulla és contundent. "La idea d'encabir al costat del parc un hotel de carretera, una benzineria i un McDonalds no només no és compatible amb la protecció que requereix l'entorn, sinó que és un atac frontal als usos del parc", sentència Masdeu.

Per al portaveu municipal cupaire, les inconveniències del projecte són evidents, ja que "posaria en perill l'objectiu de construir un espai lliure entre Manresa, Sant Fruitós i Santpedor; impediria la continuïtat dels usos agrícoles a la zona; acabaria amb la tranquil·litat al sector de l'Agulla, i, finalment, seria una nova derrota de la lluita entre l'interès general i el lucre privat. De nou, els interessos d'uns pocs passarien per sobre de les necessitats de la majoria, i no ho podem

permetre". L'oposició de la CUP, conjuntament amb el col·lectiu Endavant i el sindicat Arran, es va fer ben evident en una concentració ciutadana en contra del projecte que es va portar a terme el dissabte 16 d'abril al migdia, amb el lema El parc de l'Agulla no es destrueix!. L'acte va organitzar-se malgrat que, pocs dies abans, el Ple del Consell Comarcal del Bages havia acordat per unanimitat estimar un informe tècnic contrari a la realització del projecte.

Tot i l'enrenou suscitat, Joan Carles Batanés insisteix a dir que "entre els municipis propers al parc, l'únic que ha rebutjat la proposta ha estat Manresa. Sembla que hi hagi un rebuig general, però demano que es mirin prèviament les possibilitats de la idea des del vesant positiu. En algun cas, s'ha fet oposició al projecte sense conèixer-lo realment". Davant del criteri oposat entre els dos municipis membres del Consorci de l'Agulla en aquest punt, Marc Aloy no vol atiar més la polèmica i pretén ser constructiu: "Com a Ajuntament, no ens oposarem mai a cap inversió que es pugui produir a l'entorn del llac, sempre que estigui en sintonia amb la idea de preservar-lo". A mig camí entre l'oposició frontal de la CUP i els criteris estrictament economicistes, Aloy apunta que el "el projecte es pot reconduir. Hem d'ajudar totes les inversions que vagin encaminades a donar més valor al parc, però una gasolinera és una estació de servei al transport privat i no hi encaixa. Hi ha altres llocs en els termes municipals on es pot ubicar". Per la seva part, Felip González també pensa que és en el marc del consorci "on s'han prendre conjuntament les decisions" i aclareix, davant d'aquells que puguin pensar que les visions entre els socialistes dels dos municipis són enfrontades, que "el de Sant Fruitós no és un govern socialista, ho és de coalició amb Gent Fent Poble. El PSC de Manresa manté diàleg obert i constant amb el de Sant Fruitós i respectem l'autonomia local en la presa de decisions. Estaria bé que els alcaldes Junyent i Batanés dialoguessin amb la mateixa bona predisposició a l'entesa que ho fem els socialistes de tots dos municipis".

Ampliació

Al marge de la polèmica suscitada pel projecte Portal de l'Agulla, el regidor de Planejament de l'Ajuntament de Manresa té claríssim que "el parc de l'Agulla s'ha d'ampliar. Hi ha unanimitat en aquesta decisió. Però en plantejar el creixement hem de saber quins usos s'hi poden admetre i el debat s'ha de produir en el marc del Consorci. En primer lloc, hem de donar més espai als usos lúdics, ja que l'equipament queda col·lapsat els caps de setmana. No obstant això, qualsevol intervenció ha de ser compatible amb les necessitats dels conreus de regadiu i de secà perquè ens trobem en un entorn agrari important". Per a la CUP, precisament, l'ampliació no és prioritària si no es lliga a criteris mediambientals. Jordi Masdeu opina que "l'Agulla no s'ha de convertir en un gran parc únicament de lleure, sinó que ha de ser un centre d'interpretació de l'Anella Verda, la Sèquia i el regadiu, i qualsevol ampliació ha de prioritzar aquests aspectes per sobre del lúdic, que tampoc no s'ha d'oblidar".

Meandre és partidari d'ampliar el parc tan aviat com es pugui i, si escau, reforçar-ne les prestacions i serveis. "No estariem en contra d'implementar-hi algun tipus d'activitat lúdica, esportiva o d'hostaleria i restauració", admet Jaume Torras, però "hauria d'ubicar-se al costat del complex del club de tennis o en els terrenys del Parc Tecnològic on es pot construir. La presència de l'entorn verd al costat del CTM pot tenir un efecte crida per a empreses amb valor afegit. Però els camps, els camins i el turó del Guix han de quedar lliures per sempre de qualsevol tipus de construcció". Felip González és del mateix parer. "L'Agulla i el seu entorn no són intocables. Hem d'estar atents al que s'hi fa, però no hem de posar-nos d'esquena a noves activitats". Des de l'Ajuntament, Marc Aloy hi coincideix i posa sobre la taula alguna idea complementària. "A l'entorn del llac hi tenen cabuda tots aquells serveis que puguin afegir un plus, sempre que en respectin el valor paisatgístic, ambiental i patrimonial. Un dels usos possibles seria aprofitar masies existents per fer turisme rural", conclou.

Valors

Per als ecologistes, fer front a les amenaces dels plans urbanístics també representa oposar-se al model de conurbació insostenible en municipis de l'àrea metropolitana de Barcelona o als entorns de Sabadell i de Terrassa. En aquest sentit, els espais agrícoles i forestals del parc de l'Agulla i el seu entorn compleixen tres tipus de valors. En primer terme, hi ha la centralitat de l'espai al bell mig del Pla de Bages com a referent natural i recreatiu dels municipis de la comarca. Un espai de repòs, esbarjo, tranquil·litat i paisatge amb vistes excepcionals. Alguns punts tenen una posició elevada i esdevenen un lloc privilegiat com a mirador de la geografia bagenca. Un valor singular que forma part del nostre ADN. Alhora, a l'Agulla hi neixen o hi arriben gran part dels recorreguts que es tracen en les hores de lleure o practicant l'esport. Camins per anar a peu o amb bicicleta, que travessen espais agrícoles i forestals propers a punts d'interès com el santuari de Joncadella, els aiguamolls de la Bòbila, el recorregut de la Sèquia i d'altres una mica més llunyans com ara les ribes del Llobregat o Sant Benet de Bages.

Un segon gran valor associat a la conservació de l'espai és la continuïtat dels espais lliures no urbanitzats del Pla del Bages, una peça clau que assegura un corredor agrícola que uneix el Cardener i el Llobregat, els dos grans rius de la comarca. Una connexió ecològica i paisatgística que contrasta amb un eix del Llobregat carregat d'infraestructures. L'últim gran actiu del futur parc central és el patrimonial relacionat directament tant amb l'agricultura de secà com, especialment, amb la de regadiu. Jaume Torras, de Meandre, planteja precisament que la zona de l'Agulla "és l'aparador de l'obra medieval de la Sèquia i, per aquest motiu, té un potencial turístic i cultural de qualitat". I afegeix que l'espai té "una funció social com a referent d'oci i promoció de la salut dels ciutadans del Pla de Bages i connecta les hortes del Poal i Viladordis".

La matriu agrícola pren un rol de separador urbà i evita el contínuum urbà i l'expansió descontrolada de la trama. Els espais verds resultants tenen condicions favorables per al desenvolupament de la pagesia per raons estratègiques (justificant el manteniment del sòl lliure) i de conservació de la biodiversitat dels espais oberts. Un coixí entre les àrees urbanes i les estrictament rurals.

Història

El llac de l'Agulla és la reserva d'aigua de Manresa. La construcció tenia com a finalitat assegurar l'abastiment d'aigua als manresans en cas que es tallés el flux hídric de la Sèquia. La construcció del contenidor artificial va començar el 1966. Inicialment, l'entorn era totalment agrícola i connectava diàfanament les dues hortes manresanes. El llac, però, no va començar a funcionar fins al 1974, quan el fons es cobreix amb lloses per evitar filtracions. Encabeix un volum de 200.000.000 hectòmetres cúbics, la reserva necessària per abastir la ciutat durant una setmana, i ocupa una superfície de 6,5 hectàrees.

El 1987, l'entorn del llac va ser condicionat com a zona de lleure enjardinada amb més de 600 arbres de 20 espècies diferents. Des de llavors, ha esdevingut una de les zones recreatives més importants de la comarca. L'aigua del llac es condueix a la potabilitzadora. L'aigua provinent de la Sèquia, abans d'entrar al llac, és distribuïda en dos ramals que la reparteixen cap a Viladordis o cap a la planta potabilitzadora i a la zona del Poal i Mas d'en Pla. Abans de passar per la planta, en el mateix llac, l'aigua ja acull un primer tractament per fer-la més potable.

El llac té una vegetació d'aiguamoll clarament visible a la superfície. És un gran filtre biològic d'una

hectàrea de superfície que reté matèria orgànica i nutrients (fosfats i nitrats) de l'aigua i els transforma en vegetació que, alhora, transforma el paisatge i és recer d'aus i altres animals. A la instal·lació hi ha altres activitats que contribueixen a millorar l'aigua i l'entorn. Abans d'entrar al llac, el cabal es filtra per unes reixes que no accepten el pas d'objectes més grans de vint centímetres. També s'hi ha instal·lat un sistema emissor d'ones bioacústiques que foragita les colònies de gavines.